

Atletiek in 1886

1. Bestuurlijk en organisatorisch

In oktober 1886 organiseert de Amsterdamsche Sport Club (ASC) een wedstrijd *hardlooperij* in Amsterdam op de paardenwedrenbaan achter het Rijksmuseum. Het is de eerste wedstrijd hardlopen in Nederland, georganiseerd door een institutionele organisatie. De wedstrijd in 1886 krijgt vervolg in de jaren daarna en in 1889 richten beoefenaren van voetbal en atletiek een nationale bond op.

De vraag ligt voor de hand of er voor deze eerste wedstrijd in 1886 al atletiek werd beoefend in Nederland. Een andere vraag is wat de aanleiding is geweest voor de wedstrijd in Amsterdam? Verder is interessant om te weten welke organisatie en welke mensen achter deze eerste wedstrijd zaten.

Atletiek voor 1886 in Nederland

Atletiek zoals we dat tegenwoordig kennen als verzameling van vormen van lopen, springen en werpen, bestond voor 1886 nog niet in Nederland. De term atletiek kwam in het dagelijks spraakgebruik nog niet voor, de betekenis van atletiek of atleet was vaag. Het had iets met een zwaargebouwde man, kampvechter, worstelaar of kunstenaar/acrobaat¹. Een zoektocht door Nederlandse kranten uit die periode naar het woord atletiek of afgeleide vormen, levert een handvol resultaten op.² Atleet en atletiek waren in de Nederlandse taal nog geen begrippen met een verbinding naar hardlopen, springen of werpen, laat staan naar de combinatie daarvan.

Desondanks werd er wel degelijk in wedstrijdverband gelopen, gesprongen en geworpen. De gymnastiek bevatte ook loopnummers, springnummers en werpnummers. Deze disciplines werden vooral in de zomer buiten beoefend. Voor de gymnasten was echter iedere competitievorm waarbinnen één discipline werd beoefend met het doel een winnaar aan te wijzen, een gruwel. Gymnastiek was vooral gericht op algehele lichaamsontwikkeling, meerkampen, de schoonheid van de uitvoering en groepsoptreden.³ De gymnastiekwereld is nog lang doorgedaan met het beoefenen van lopen, springen en werpen, waarbij men de atletiekbeoefening onder leiding van de atletiekbonden op armlengte heeft gehouden.

Een mengeling van volksvermaak en ernst waren de hardloopwedstrijden op het platteland in het noorden van het land, vooral in Friesland. De kermessen in Friesland kenden van oudsher sportieve krachtmetingen zoals kaatswedstrijden, harddraverijen en biljartwedstrijden. In het midden van de jaren zestig van de negentiende eeuw werden de *hardlooperij* toegevoegd en hardrijderijen op loopfietsen of op *vélocipèdes*. Alleen voor mannen, soms ook voor jongens. De organisator was in de meeste gevallen een kastelein, die de regels bepaalde en voor prijzen zorgde.

¹ Calisch, I.M. en N.S.: *Beknopt Kunstwoordenboek* uit 1882

² Het *Venloosch Weekblad*, 19 september 1874, bevat een advertentie over een kermisvoorstelling met Gymnastiek, Athletiek, Springen en Koorddans. In een artikel in *Het Nieuws van den Dag* van 30 april 1881 verwerpt een spreker op een bijeenkomst van onderwijzers in de gymnastiek de wedstrijd in één lichamelijke oefening, omdat deze het streven tot atletiek aanwakkert. Uit beide krantenartikelen wordt niet duidelijk wat atletiek dan wel is.

³ Zie hiervoor bijvoorbeeld het artikel *Gymnastiekonderwijzers in Nederland* in *De Turnvriend*, 15 mei 1881, pag. 118.

Deelnemers waren vooral jonge boerenarbeiders die wat konden bijverdienen, want de prijzen waren niet mis. De ene keer ging het om geld, de andere keer om zilveren voorwerpen. Om te zorgen dat de prijzen eerlijk verdeeld werden, werd de winnaar van een prijs vaak in daarop volgende wedstrijden uitgesloten.

HARDLOOPERIJ TE FRANEKER.
Op Zaterdag den 6 Augustus e. k. gedenkt de Kastelein L. TOLSMA te laten VERHARDLOOPEN door Manspersonen.
Zeszware zilvere n MESSEN tot PRIJS,
en een dito SUIKERSTROOIJER tot PREMIE.
Aangifte tot 12 uur van dien dag. Alle liefhebbers worden uitgenoodigd.
L. TOLSMA,
in de Prins.
Gedurende de kermis Muziek en Dans.

Een van de eerste advertenties voor een hardlooperij in het Franeker nieuws- en advertentieblad voor de provincie Friesland, 31 juli 1864, www.delpher.nl.

Kastelein H. Terpstra organiseerde op zondag 27 september 1885 in Marssum hardloopwedstrijden voor liefhebbers, 'uitgezonderd L. Velleman'. Die was te goed of had al eerder een prijs gewonnen. De eerste prijs was een pendule en daarna kwamen premies van acht en drie gulden. In Terzool, ook in Friesland, organiseerde men in oktober 1885 de ene dag een hardlooperij en de andere dag een harddraverij. De hardlopers moesten manspersonen zijn die nog nooit een prijs hadden gewonnen. De winnaar van de eerste prijs in Terzool is zeker dolgelukkig geweest, want hij ging met 15 gulden naar huis, voor de gewone man meer dan een weekloon.

Hardlooperij op Halfweg Marssum,
van wege den Kastelein H. TERPSTRA en eenige Heeren Liefhebbers, op **Zondag 27 September e.k.** Alle Liefhebbers worden toegelaten, uitgezonderd L. Velleman.
PRIJS een Pendule.
1e PREMIE f 8. 2e PREMIE f 3.
Aangifte tot 2 uur.

Advertentie in de Leeuwarder Courant, 18 september 1885, www.delpher.nl.

Om de hardloopwedstrijden tijdens de kermissen aantrekkelijk te maken voor het publiek, verzonnen de kasteleins buitenissigheden, zoals het inbouwen van hindernissen (kruipen door een ton) of het verkleden van de deelnemers (lopen met hoge hoed). De *hardlooperijen* in Friesland bleven hangen in het volksvermaak. Tussen de Friese *hardlooperijen* en het ontstaan van de georganiseerde atletiekbeoefening in Nederland is geen verband gevonden.

Soms kon het publiek in het land kennismaken met een andere vorm van hardlopen. In 1881 trok de Oostenrijker Dibbels door het land en toonde het publiek, tegen betaling, hoe lang hij wel kon lopen, meer dan een uur. Dat werd door het publiek niet altijd geapprecieerd en het leidde in Amsterdam tot molestatie. Voor het grote publiek was hardlopen nog steeds iets voor zonderlingen, waar soms de veldwachter aan te pas moest komen om het te verhinderen, wegens verstoring van de openbare orde of zondagsrust.

Dat het initiatief om in Amsterdam hardloopwedstrijden te organiseren iets volkomen nieuws was, blijkt uit de sceptische reactie in het *Rotterdamsch Nieuwsblad* van 8 oktober 1886: *'Alweer wat nieuws! De Amsterdamsche Sportclub heeft tegen zaterdag 16 October een hardlooperij voor mannen aangekondigd op het voetspoor der Engelsche walking- en runningmatches.'*

De 19e eeuwse kinderboekenschrijver Jan Goeverneur richt zich in 1851 tot de vaderlandse jeugd met zijn boek *Jongenspret* en beveelt het beoefenen van de gymnastiek aan: *'... Weet gij, wat den jongeling frisch, stevig, rap en behendig maakt?Het spel is 't, het jongens en meisjesspel, de vrije oefening der lichaamskracht, de gymnastiek, ...'*. Bron Goeverneur, www.delpher.nl.

Atletiek voor 1886 buiten Nederland

Eind achttiende eeuw brak in Europa langzaam het besef door dat lichamelijke oefeningen heilzaam konden zijn voor de opvoeding van jongeren. In Duitsland ontwikkelde zich de turnbeweging, waarbinnen ook lopen, springen en werpen onderdelen vormden. In Engeland ontwikkelden lopen, springen en werpen zich tot een nieuwe sport, atletiek. Centra van atletiekbeoefening in Engeland waren de Engelse colleges, waar in de eerste helft van de negentiende eeuw atletiekbeoefening zoals we dat nu kennen, onderdeel is gaan vormen van de opleiding. Dit leidde in 1866 tot de eerste Engelse atletiekkampioenschappen. Op het Europese vasteland begon de beoefening van atletiek als zelfstandige sport later. Engelse inwoners van Hamburg richtten in 1876 de Anglo-Amerikanische Football-Club op, waarbinnen zij, samen met zonen van de Hamburgse aristocratie, ook atletiek beoefenden. Vanaf 1880 organiseerden zij wedstrijden op een paardenrenbaan.

In België vond de eerste atletiekwedstrijd plaats in Spa in 1880 en werden daarna atletiekverenigingen opgericht. Vaak omniverenigingen met de combinatie voetbal en atletiek. De eerste atletiekwedstrijd in Nederland is dan in 1886.

Ar

*Artist impression van de hordewedstrijd in Hamburg, 1878.
Bron tijdschrift Leichtathletik, 20 april 1982.*

Aanleiding tot de eerste atletiekwedstrijd

De aanzet tot de eerste atletiekwedstrijd in Nederland kwam vanuit het schaatsen. Deze sport had zich in de loop van de negentiende eeuw ontwikkeld van een Friese aangelegenheid, het kortebaanrijden, naar een sport die ook buiten deze provincie werd beoefend. Zo organiseerde de Amsterdamsche IJclub in 1865 een *Hardrijderij op Schaatsen* voor mannen boven 18 jaar. Een jaar daarvoor werden op de gracht en de omwalling van de vesting Willemstad 'eene *harddraverij op schaatsen en een wedloop te voet*' gehouden. Rond 1880 ontstonden internationale contacten, vooral met Engeland, en in 1882 werd het⁴ Nederlandsche Schaatsenrijdersbond opgericht. Met ijsclubs, wedstrijden, een prijzensysteem, een nationale bond en internationale contacten was de grondslag gelegd om het wedstrijdschaatsen in Nederland een volwassen sport te laten worden. Binnen de schaatswereld ontstond het bewustzijn dat lopen een goede voorbereiding kon zijn voor het langebaanschaatsen. De jaarvergadering van de bond nam al in oktober 1883 het besluit om de ridders op de 1000m en 1500 te gaan trainen.

De organisatie van de eerste atletiekwedstrijd

De man achter de gedachte om Nederlandse schaatsers te laten trainen was Gubert (Geert) Dier tegen baron de Salis⁵. Hij was bestuurder bij de Amsterdamse handelsfirma Moes, Croockewit en Co en had als zodanig diverse buitenlandse contacten, waaronder met Engeland en Duitsland. De eerste jaarvergadering van de schaatsenrijdersbond in december 1882, kiest hem als tweede secretaris. Hij valt op tussen zijn collega's door zijn relatief jonge leeftijd en progressieve ideeën. Samen met zijn zwager luitenant Metelerkamp, bezit hij een renpaard dat zij in Bussum (laten) trainen. Dit zal ongetwijfeld hebben bijgedragen aan de bewustwording bij De Salis dat ook mensen, willen zij in de sport presteren, moeten trainen. Dat hij niet bang is om zijn visie naar buiten te brengen, ook binnen de wereld van de gevestigde orde, bewijst hij in 1883. Zijn activiteiten in de paardenwereld leidden toen tot de val van het bestuur van de Nederlandsche Harddraverij en Renvereniging. De Salis vond dat juryleden bij paardenwedrennen niet meer zouden mogen wedden op een rit waarover zij zelf te beslissen hadden.

In 1885 nam De Salis, samen met een aantal Amsterdamse notabelen, het initiatief voor een paardenwedrenbaan achter het Rijksmuseum. Daar lag een braak terrein dat in 1883 was gebruikt voor de koloniale tentoonstelling. De notabelen vroegen het gemeentebestuur om een deel van de terreinen achter het Rijksmuseum, zolang dat nog niet bebouwd zou worden, te mogen gebruiken voor harddraverijen en wedrennen met paarden. Ook de Algemeene Olympia Vereeniging (AOV)⁶ in Amsterdam had bij het gemeentebestuur een verzoek ingediend 'tot beschikbaarstelling van terreinen ten einde te voorzien in de behoefte aan inrichtingen van lichaamsterkende spelen in de open lucht'.⁷ Ook kwamen soortgelijke verzoeken van enkele cricketclubs. Zelfs vanuit het buitenland kwam een verzoek aan de gemeente om op de terreinen harddraverijen en wedrennen te houden. Om conflicten met de

⁴ Bond was toen een onzijdig woord. Enkele jaren later werd het woord een mannelijk begrip.

⁵ Gubert Dietegen de Salis (Chur, Zwitserland 1851 – Amsterdam 1890) komt in de jaren zeventig naar Amsterdam. In 1877 wordt hij vennoot in de handelsonderneming Moes, Croockewit en Co. In 1878 huwt Gubert met Anna Maria Metelerkamp, wier ouders familiale banden hebben met hoge militaire-, academische- en bestuurlijke kringen.

⁶ De Algemene Olympia Vereeniging, opgericht in 1882, is een ideële vereniging die streeft om met gymnastiek, spelen en wedstrijden de geestelijke belasting van de jeugd, onder andere door het onderwijssysteem, te compenseren. Initiatiefnemer is de Utrechtse gymnastiekleraar Brientjes, die het idee voor de vereniging heeft opgedaan in Duitsland. Een van de bestuursleden in latere jaren is de schrijver en dichter Herman Gorter.

⁷ *Algemeen Handelsblad*, 28 maart 1885.

organisatie van baron de Salis te vermijden, wimpelde de gemeente dit laatste verzoek af. De Salis c.s. mochten het terrein om niet gebruiken, evenals de AOV. De Salis c.s. zouden het terrein vooral gaan gebruiken voor de paardensport en de schaatssport. De AOV ging de sporten zoals gymnastiek, cricket, voetbal, tennis en croquet faciliteren.

Al in juli 1885 vonden de eerste harddraverijen plaats op het terrein, op vrijdag en op zaterdag. Want met de gemeente was overeengekomen alleen activiteiten op werkdagen te ontplooien. De te winnen prijzen waren, zoals gewoonte was in de paardensport, niet mals. Tot honderden guldens voor een eerste prijs. De harddraverijen achter het Rijksmuseum waren zo succesvol dat De Salis een volgende stap zette en met een aantal notabelen in de winter van 1886 de Amsterdamsche Sport Club oprichtte. Het was een vennootschap met als doel het exploiteren van terreinen in de onmiddellijke nabijheid van Amsterdam voor harddraverijen, wedrennen en oefeningen op het gebied van sport. Het maatschappelijk kapitaal bedroeg 15.000 gulden verdeeld over 30 aandelen van ieder 500 gulden.

Naast De Salis, springen nog twee namen van oprichters naar voren, die een voorname rol hebben gespeeld in die jaren in de Nederlandse sport: Corneille A.A. Dudok de Wit⁸ en Arnoud N.J.M. baron van Brienen van de Groote Lindt. Dudok de Wit, roepnaam Bram, zal de jaren daarna een prominente plaats innemen in de Nederlandse sport. Bij veel sportevenementen, ook atletiek, is hij betrokken, van organisator tot jurylid. Van Brienen zal in Den Haag diverse activiteiten op sportgebied ontplooien, doch geen rol spelen bij de atletiekbeoefening.

Baron de Salis was in 1886 niet alleen betrokken bij de paardensport, hij was ook nog de tweede secretaris van de Nederlandsche Schaatsenrijdersbond. In die functie reisde hij met Nederlandse schaatsers mee naar het buitenland voor wedstrijden en deed daar veel ervaring op. Na nederlagen van Nederlandse schaatsers tegen de Noor Axel Paulsen kreeg De Salis de vraag of die nederlagen aan de schaatsen lagen. Zijn antwoord getuigde van een goed theoretisch inzicht in de sport en van een scherp opmerkingsvermogen tijdens wedstrijden van Nederlandse en buitenlandse schaatsers. Hij reageerde eerst met:

‘Wij trachten onze nederlaag van dit jaar geenszins te bemantelen door de slechtere hoedanigheid van onze schaatsen liever erkennen wij openhartig dat onze mannen niet genoeg geoefend zijn (training) en niet genoeg berekenen wat zij vermogen.’

Waarna hij de oorzaken noemde van de omstandigheden van de nederlagen:

1. *‘Onvoldoende of geheel ontbrekende training*
2. *Gebrek aan ondervinding*
3. *Geringere technische bedrevenheid.*⁹

Het feit dat hij hier het woord *training* gebruikte met betrekking tot de voorbereiding van Nederlandse sporters op wedstrijden is al uniek. Mogelijk is De Salis de eerste Nederlandse sportleider die hier aandacht voor vraagt. Bij de onderbouwing van zijn verhaal hanteerde hij buitenlandse sporttermen, zoals *pace* en *staying power*, hetgeen een duidelijke indicatie is dat hij zich ook theoretisch goed had georiënteerd.

⁸ Corneille Abraham Adriaan Dudok de Wit, genoemd Bram, (Amsterdam 1841 - Bloemendaal 1912), is koopman van beroep en afkomstig uit een vermogend Amsterdams geslacht van kooplieden. Hij heeft een broer Leonard Corneille (Cees) Dudok de Wit (1843 - 1913), genoemd Kees de Tippelaar, vanwege zijn lange wandeltochten, vooral in het buitenland.

⁹ *Algemeen Handelsblad*, 23 februari 1886

Kort daarna zette De Salis zijn gedachten over de voorbereiding van schaatsers uiteen in het sportblad *Nederlandsche Sport*¹⁰. Het stond voor De Salis vast dat wandelen en hardlopen nuttige oefeningen waren voor onze schaatsers ter voorbereiding op het winterseizoen. Zo kwam hij op het idee om in oktober 1886 op het terrein achter het Rijksmuseum 'wedstrijden in het hardgaan en hardloopen voor onze schaatsenrijders te organiseren, (...) met prijzen van eenige honderden guldens.'¹¹

Advertentie voor de gebundelde artikelen van baron de Salis over training. Bron Nederlandsche Sport, 2 oktober 1886.

Op de ijsbaan van de ASC. Links baron de Salis op schaatsen, rechts Bram Dudok de Wit, daartussen buitenlandse schaatsbestuurders. Herkomst Wintersport, 1893.

¹⁰ *Nederlandsche Sport*, 10 april, 17 april, 24 april, 8 mei en 15 mei 1886. Het blad *Nederlandsche Sport* heeft bestaan van 1882 tot en met 1930. Het blad verschijnt in het begin wekelijks en is vanaf 1892 enkele jaren het officiële orgaan van de Nederlandsche Voetbal- en Athletiek Bond.

¹¹ *Nederlandsche Sport*, 17 april 1886.

2. Verenigingen

Naast de eerder genoemde turnverenigingen, was in 1886 de Amsterdamsche Sport Club de enige sportorganisatie die een activiteit ontplooidde op atletiekgebied. De wedstrijden van de ASC die in de jaren daarna volgden zullen uiteindelijk uitmonden in de oprichting van de Nederlandsche Voetbal en Athletieke Bond in 1889. De ASC was geen club in de betekenis die nu voor de meeste sportclubs wordt gebruikt, namelijk een niet op winst georiënteerde organisatie, met de bedoeling sport te bedrijven. Het oogmerk van de club was het exploiteren van een sportterrein. Wedstrijden waren daartoe middel, geen doel. Onverlet was de grote betrokkenheid van enkele bestuursleden bij diverse sporten.

3. Wedstrijden

Op zaterdag 16 oktober vindt dan in Amsterdam de eerste Nederlandse atletiekwedstrijd plaats. De opzet van de wedstrijden doet denken aan die van paardenwedrennen. Het programma is opgebouwd uit te winnen prijzen waaraan een discipline is gekoppeld, zoals de Schaatsenrijdersprijs over 1600 m. voor mannen of de Toekomstprijs over 350 m. voor jongens. De te winnen prijzen zijn niet mals: 100 gulden voor volwassenen en een horloge voor jongens van 14 tot 17 jaar. Absurd hoge prijzen, die dan ook een kort leven beschoren zijn.

Voor aanvang van de wedstrijd staat er in het *Algemeen Handelsblad* al een ingezonden brief van een onbekende die wijst op het aspect van betalingen en de consequenties die dat kan hebben voor de sporter. De inzender meent dat de Amsterdamsche Sport Club goed moet omschrijven wat zij verstaat onder liefhebbers en niet-liefhebbers en dat de prijzen voor liefhebbers volstrekt niet in geld mogen zijn. Voor De Salis was dit punt niets nieuws, want hij had in Engeland al lang en breed kennisgemaakt met amateurregels en deze gebruikt bij de door hem georganiseerde roeiwedstrijd op de Amstel in september van dat jaar. Hij hanteerde bij deze roeiwedstrijd de regels van de Engelse roeibond, die amateurs bestempelde als zij die:

1. nooit voor geld geroeid hadden
2. niet tegen beroepsroeiers geroeid hadden
3. nooit tegen betaling sportonderricht hadden gegeven
4. nooit werkzaam waren geweest in de botenbranche
5. nooit voor eigen rekening of tegen betaling als mecaniciens, ambachtsman of werkman arbeid hadden verricht.

Op de atletiekwedstrijd in Amsterdam zijn twee onderdelen bestemd voor amateurs, ook liefhebbers genoemd. Voor de Vreemdelingeprijs en de Steeple Chaseprijs geldt dat de deelnemers noch van hardlopen hun beroep hadden gemaakt noch werklieden, ambachtslieden of dagloners waren. Nu zal hieronder uit de uitslagen blijken dat enkele deelnemers aan de onderdelen voor amateurs (o.a. Vrouwen en Pander), ook meedoen aan onderdelen waar geldprijzen worden gewonnen. Pander, van beroep behanger, mag probleemloos meedoen bij de amateurs. Van consequent toepassen van de regels is geen sprake.

De Uitslagen

Schaatsenrijdersprijs voor mannen boven 18 jaar, over ca. 1600 m.

De deelnemers lopen eerst series, met telkens vijf of zes deelnemers, de nummers 1 en 2 van de vier series gaan naar de finale.

De uitslag van de finale is:

1. Foxhall¹² Athletic Club de Bruxelles 5:37, hij wint daarmee 100 gulden.

(In de serie 5:33 4/5.)

2. Etirengam Racing Club de Gand 5:37 3/4

3. Klaas Pander¹³ Haarlem 5:38 3/5

4. Reinier Broekmeijer Haarlem 5:38 4/5

Omdat een van de eerste vier lopers C.F. Gerdes¹⁴ heeft geraakt, krijgt Gerdes de vierde prijs.

Toekomstprijs voor jongens van 14 tot 17 jaar over ca. 350 m. De eerste prijs is een horloge.

In de finale lopen vier Amsterdamse jongens, de uitslag is:

1. Hendrik de Groot 56 1/2

2. Theophile Horn 60 1/2

3. Gerardus Schaefers 62 1/4

4. Daniel Gildemeester 64

Vreemdelingenprijs voor liefhebbers boven de 17 jaar over ca. 350 m.

De uitslag is:

1. W.J.H. (Pim) Mulier¹⁵ Haarlem 53 4/5

2. Christiaan Cornelis (Kees) Zeverijn¹⁶ Amsterdam 54 1/2

3. Klaas Pander Haarlem 55 2/5

Hindernisprijs voor mannen en jongens van 16 jaar en ouder, afstand ca. 600 m. met 10 à 12 hindernissen. De eerste prijs is 25 gulden.

1. Foxhall Athletic Club de Bruxelles 2:06 1/2

2. Cri-Cri Racing Club de Gand 2:08

3. C.F. Gerdes Amsterdam 2:08 1/2

Steeple Chaseprijs voor liefhebber boven de 17 jaar. Afstand ca 500 m. met 9 à 10 hindernissen van 1 m. tot 1,25 m. hoog. De eerste prijs is een grote vergulde medaille.

1. Cri-Cri Racing Club de Gand 1:33

2. Cornelis F. Th. Faasen Amsterdam

3. Cornelis J. Vrouwen¹⁷ AR Neptunus, Amsterdam

¹² Meteen al op de eerste atletiekwedstrijd zijn er deelnemers die starten onder een pseudoniem. Deze schuilnamen zijn niet tussen aanhalingstekens geplaatst of cursief weergegeven.

¹³ Klaas Pander is in 1889 op de officiële wereldkampioenschappen schaatsen derde en in 1891 tweede. In 1889 en 1890 is hij Nederlands kampioen 50 km tandem op de weg.

¹⁴ In de uitslagen komen twee deelnemers voor met de achternaam Gerdes, beiden uit Amsterdam. Het zijn C.F. Gerdes en J.F./J.T Gerdes. In het bevolkingsregister van Amsterdam is in die periode aanwezig de diamantwerker Johannes Frederik Gerdes, geboren 1863. In het Stadsarchief van Amsterdam komt geen C.F. Gerdes voor. Het gedenkboek van de KNSB vermeldt op pagina 48 wel de schaatsenrijder C.F. Cordes uit 's-Hertogenbosch. Dit is de fotograaf en kunstschilder Carel Frederik Cordes (Steenwijk 1851 - 's-Hertogenbosch 1927).

¹⁵ Zie voor Pim Mulier het einde van dit hoofdstuk.

¹⁶ Zijn vader, Sako Bijl Zeverijn, is directeur van de Nederlandsche Bank en wordt in 1887 voorzitter van de Nederlandsche Schaatsenrijdersbond. Kees speelt cricket bij RUN en Quick en roeit bij De Hoop. In 1887 wordt hij de eerste president van de voetbalclub RAP.

¹⁷ Cees Vrouwen is de jaren daarna veelvuldig in het nieuws als schaatser en als roeier.

4. Opmerkingen

Friese schaatsers

Bij de inschrijvers in Amsterdam op 16 oktober zijn twee deelnemers uit Friesland: Benedictus Kingma uit Grouw en Tjeerd Bonnes Veninga uit Leeuwarden. Zij vallen niet in de prijzen. Het is de eerste en laatste keer dat Friese schaatsers meedoen. Dat zal zeker te maken hebben gehad met de reisafstand en reisduur. Een diepere oorzaak ligt echter in de aard van de belangrijkste schaatsactiviteit in Friesland, het kortebaanrijden. De deelnemers aan deze wedstrijden zijn vooral boerenjongens, die in de zomer met zware landarbeid hun lichaam sterkten en voor wie het schaatsen een aardige bijverdienste in de winter opleverde. De Friezen zullen nog tientallen jaren lang vasthouden aan hun met prijzengeld omlijste kortebaanschaatsen, waarin voor trainen geen plaats was.

Door het wegblijven van de Friezen worden de volgende edities van de wedstrijden georganiseerd door de ASC, bemand door all-round sporters uit Amsterdam en omstreken, aangevuld met enkele invités uit het buitenland.

Pim Mulier

Willem Johan Herman (Pim) Mulier (Witmarsum 1865 – Den Haag 1954) verhuisde op jonge leeftijd van Friesland naar Haarlem. Zijn vader was in Friesland landheer en burgemeester geweest. Pim raakte bevriend met in de omgeving wonende jongens uit vooraanstaande families, waarvan een aantal zich interesseerden in Engelse sporten, zoals hardlopen, cricket en voetbal. Later zal Mulier als organisator en bestuurder bij vele sporten betrokken raken, waarbij ook atletiek zijn belangstelling heeft.

Mulier begon al vroeg met het schrijven van boeken en artikelen over verschillende sporten. De passages over zijn eigen sportieve activiteiten dragen een romantisch karakter en hebben bij diverse onderzoekers, waaronder zijn biograaf Daniel Rewijk¹⁸ en de sporthistoricus Nico van Horn¹⁹, vragen opgeworpen over de betrouwbaarheid ervan. Zijn eerste in de pers gedocumenteerde activiteiten op de sportvelden waren een cricketwedstrijd met de Haarlemsche Cricket Club Rood en Wit in 1884²⁰ en zijn deelname aan de hardloophwedstrijden in 1886 achter het Rijksmuseum.

¹⁸ Rewijk, 2015

¹⁹ Nico van Horn, *125 jaar voetbal in Nederland?* In *De Sportwereld*, december 2004

²⁰ *Nederlandsche Sport* van 16 augustus 1884